

Till Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till ju.L2@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Gode män och förvaltare – en översyn (SOU 2021:36)

Ju2021/01883

Inledning

Utifrån de aspekter som domstolen har att beakta instämmer tingsrätten i huvudsak i utredningens förslag och bedömningar. Tingsrätten har samtidigt följande synpunkter.

Skyddet för känsliga uppgifter om huvudmannen

I betänkandet föreslås att anhörigas rätt att ta del av handlingar som rör ställföreträderskapet och som förvaras hos överförmyndaren, i vissa särskilda fall, ska begränsas. Utredningen har angett att ändringen framför allt syftar till att stärka skyddet för huvudmannens personliga integritet. Utredningen har härvid förklarat att det ibland kan finnas motsättningar mellan huvudmannen och de anhöriga, vilket innebär att ett utlämnande av en handling kan ske i strid med huvudmannens intresse. Det förekommer också att ett utlämnande innebär en konkret risk för huvudmannen. Tingsrätten instämmer i utredningens bedömning att nu nämnda omständigheter talar för att det finns ett behov av att begränsa anhörigas rätt till insyn. Å andra sidan, som utredningen också framhåller, är det ofta anhöriga som upptäcker missförhållanden i ställföreträdarens verksamhet. Behovet av insyn får därför anses väga tungt i den här typen av ärenden. Med hänsyn till detta, och då överförmyndaren föreslås ta över beslutanderätten i flertalet ärenden om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken, menar tingsrätten att de anförda skälen inte motiverar den föreslagna inskränkningen i insynsrätten för anhöriga.

Ställföreträdarens uppdrag – och ramarna för det

I betänkandet föreslås att ställföreträdarens uppdrag ska avgränsas av begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter. Tingsrätten delar utredningens bedömning av fördelarna med en sådan reglering.

Enligt tingsrätten kan den föreslagna lagtexten i 11 kap. 4 § och 12 kap. 2 § föräldrabalken samt den beskrivning som utredningen lämnar i

författningskommentaren (s. 533 och s. 543 ff.) uppfattas som att en exemplifiering av de angelägenheter som uppdraget omfattar, i större utsträckning än idag, ska framgå av beslutet. I det sammanhanget noterar tingsrätten att en sådan exemplifiering är avsedd att framgå av en framtidsfullmakt (se 5 § lagen, 2017:310, om framtidsfullmakter), vars terminologi den föreslagna regleringen tar avstamp i. Samtidigt konstaterar tingsrätten att utredningen klart anger att någon ändring inte är avsedd i sak, dvs. att personliga och ekonomiska angelägenheter avser att omfatta samma förhållanden som den nuvarande regleringen. Som en följd därav uppfattar tingsrätten också att utredningens förslag inte innebär ökade krav på preciserade beslut jämfört med idag. Mot den nu angivna bakgrunden tillstyrker tingsrätten utredningens förslag.

Professionella ställföreträdare

Förslaget innebär att det ska regleras i vilka särskilda fall s.k. professionella ställföreträdare ska kunna förordnas som god man eller förvaltare. Tingsrätten har inga invändningar mot förslaget i sig men har inte förutsättningar att bedöma i vilken utsträckning professionella ställföreträdare bör förordnas, eftersom tingsrätten saknar närmare underlag i vilken utsträckning så sker idag. Det kan dock särskilt lyftas fram att handläggningstiden i ärenden om godmanskap och förvaltarskap tenderar att bli onödigt långa och att orsaken nästan uteslutande bedöms vara rekryteringsproblem av ställföreträdare.

Tingsrätten har uppfattat att samma förutsättningar måste vara uppfyllda för att en professionell ställföreträdare ska få förordnas interimistiskt (se bl.a. författningskommentaren s. 536 f.). Lagtextens utformning kan dock tolkas som att en professionell ställföreträdare alltid får förordnas interimistiskt. Enligt tingsrätten kan det därför övervägas att förtydliga bestämmelsens första stycke sista meningen. En möjlig lydelse skulle kunna vara följande: *Ett sådant förordnande får även meddelas för tiden till dess att ärendet slutligt avgörs enligt vad som sägs i 18 §.*

En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

Utredningen föreslår att beslutanderätten i otvistiga ärenden om anordnande, jämkning och upphörande av godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken ska flyttas från domstol till överförmyndaren. Tingsrätten instämmer i utredningens överväganden gällande vilka ärenden som inte kräver en domstolsprövning. Tingsrätten ser också positivt på den ökade renodlingen av tingsrättens dömande verksamhet som förslaget skulle innebära.

Som utredningen framhåller är det av stor vikt att den enskildes rättssäkerhet kan garanteras, vilket innebär att överförmyndarverksamheterna måste ha de resurser och den kompetens som krävs samt stå under välfungerande tillsyn. För att garantera detta har utredningen lämnat förslag som förväntas höja rättssäkerheten, bl.a. genom att överförmyndarnämnd ska vara obligatorisk organisationsform samt att kvalitets- och kompetenskrav ska införas i överförmyndarverksamheterna. Tingsrätten uppfattar att det idag finns betydande variationer mellan överförmyndarverksamheterna, såväl vad gäller kompetens som handläggningstider. Det är därför, som utredningen också framhåller, av avgörande betydelse att nu nämnda förslag

genomförs. Med de nu angivna förutsättningarna tillstyrker tingsrätten förslaget om överflyttning av godmanskapsärenden.

Slutligen anser tingsrätten att det kan finnas skäl att tydliggöra om ett ärende ska överlämnas till domstol när en huvudman, som *inte* förstår vad saken gäller, motsätter sig anordnande, jämkning eller upphörande av godmanskapsärenden. Det kan också finnas skäl att tydliggöra att domstolen även ska avgöra ett ärende som initialt väcks som ett ärende om förvaltare, men där ärendet sedermera övergår till ett otvistigt ärende om godmanskapsärenden.

Konsekvensbeskrivning

I betänkandet bedöms förslaget om att flytta över ärenden om anordnande, jämkning och upphörande av godmanskapsärenden enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken från domstol till överförmyndarnämnd innebära en årlig kostnadsminskning för Sveriges domstolar med drygt 60 miljoner kronor. Uppskattningen av kostnadsminskningen bygger på en beräkning som framstår som något osäker, vilket även utredningen framhåller. Tingsrätten vill i detta sammanhang särskilt lyfta att godmanskapsärenden endast avser en liten del av notariernas arbetstid. Det finns därför en stor risk för att en minskning av antalet notarier, beräknad utifrån styckkostnaden för ett ärende, skulle innebära en negativ påverkan på mål- och ärendehantering i övrigt.

Därtill kommer att notariemeriterade utgör en viktig och bred rekryteringsbas för framtida skickliga jurister. En minskning av antalet notarier skulle således på sikt inte bara innebära problem med den framtida kompetensförsörjningen av domare, utan även andra yrkeskategorier inom både offentlig och privat sektor.

I övrigt har tingsrätten inga synpunkter att lämna på de förslag som presenteras i betänkandet.

I handläggningen av detta ärende har lagmannen Lena Egelin, chefsrådmannen Axel Peterson, rådmannen Anu Rintala och tingsfiskalen Felicia Perfect, föredragande, deltagit.

Lena Egelin

Felicia Perfect